

3

Arnasguneen eta RLS-en etorkizuneko erronka nagusiak

Lionel Joly

Euskaltzaindia "C Euskararen Historia Soziala

ljolyeuskaltzaindia@gmail.com

Sarrera-data: 2018-12-03/ Onartze-data: 2019-01-10

Laburpena. Mikel Zalbidek gaiari buruz idatzi duen artikulua irakurketa eginez, Arnasguneen eta Reversing Language Shift-en etorkizuneko erronka nagusiak zerrendatzen dira artikulu honetan. Gaur egungo egoera soziolinguistikoa momentu kritiko batean dagoela azaldu ondoren sarrera orokorrean, arnasguneak zergatik diren hain garrantzitsu aipatzen da artikulua aurreneko ataletan. Arnasguneen eta euskararen erronka nagusiak aipatzen dira ondoren eta arnasguneen funtzionamenduari buruzko ohar batzuk jasotzen dira. Bukatzeko, arnasguneak indartzeko proposamen batzuk jasotzen dira artikulua azken partean. • **Hitz gakoak:** *Euskara, soziolinguistika, arnasguneak, demolinguistika, RLS-HINBE.*

Abstract. In reading the article which Mikel Zalbide has written about the topic, the main challenges of Breathing Spaces and Reversing Language Shift are listed below. After explaining in the general introduction that the current sociolinguistic situation is at a critical stage, the reasons why they are so important are mentioned in the first sections of the article. The main challenges of breathing spaces and the Basque language are mentioned below and there are some notes on how breathing spaces work. Finally, some of the proposals to boost breathing space areas are included in the last part of the article. •

Key words: *Basque language, sociolinguistics, breathing spaces, demolinguistics, RLS-HINBE.*

1. EUSKARAREN UNE ERABAKIGARRIA

I Euskararen egoerari buruzko kongresu eta artikulu askotan une erabakigarria bizitzen ari garela entzun eta irakurri ahal izan dugu azkenaldi honetan. Egoera sozioekonomikoaren eta teknologikoaren bilakaera azkarrak, datu makroen moteltzeak eta kale-neurketen datuen mugimendu ezak egoera soziolinguistiko orokorrak norabide bat (baikorra) edo bestea (negatiboa) hartzeko joera berria izango duela pentsarazten dute. Ez hori bakarrik: neurri handi batean, administrazioan bezala, euskararen plangintzan eta euskalgintzan ere belaunaldi berritza geratzen ari da. Ikusi egin beharko da, errealitate sozial eta teknologiko berrien testuinguruan, gaurko belaunaldia aurrekoa bezain emankorra den eta legatua aurrera eramateko gai den edota horretarako interesik duen. Diktaduraren bukaerako belaunaldi ezin prestatuago, langile, partez militantziaz eta afizioz, dohainik haien denbora librean, eta partez ofizioz, euskarari dedikatua jubilatzen hasia da. Ofizioz behintzat jubilatzeke garaia heldu zaie, 80ko hamarkadatik hona 40 urte igaro baitira. Belaunaldi berriak diktadura zer izan zen, euskararen orduko egoera, estandarizazioaren eta normalizazioaren alorrean zer aurrerapena egin den, eta nola, ez daki; lehen eskutik ez du ezagutu. Garai hauek bizi izandako askok ere, partez, ahaztuta dituzte eman diren aurrera-pausoak eta zer-nolako bidea egin duen euskarak 80ko hamarkadatik hona, zenbait alorretan behintzat, bereziki estatus-, eskuratze- eta corpus- plangintzei lotutako alorretan. Memoria sozio-historiko oso partziala dugun bezala, gure memoria soziolinguistiko historikoa ere aski mugatua izaten da. Akatsak ez errepikatzeke, akatsetatik ikasteko, egindako aurrera-pauso baikorretatik ikasteko eta norbere burua ezagutzeko eta munduan kokatzeko mugarria da hori, zinez.

Une erabakigarri honetan Mikel Zalbideren testigantza eta proposamena jasotzea eskertzekoa ez ezik, ohore eta obligazioa da alde horretatik, nahiz eta, edozein iritzi edo proposamen irakurtzen dugunean bezala, bere testuaren irakurketa aktiboa egin behar dugun. Edozein adierazpenen aurrean bezala, ez dugu erreaktiboak izan behar (dena kritikatu pentsatu gabe) edo hagiografikoak (dena irentsi eta onartu pentsatu gabe eta ondorioz atera gabe: ondorioak ateratzea ekintzara pasatzeko ezinbesteko aurre-pausoa da). Irakurketa (edo entzuketara) aktiboa egin behar dugu, hori da kritikoa izatea: 1) benetan entzun zer esaten den, 2) esandakoak zer inplikazio eta ondorio dituen inferitu, 3) gure ezagupenekin bat datorren ala ez aztertu, 4) informazio berriak eta interesgarriak jaso eta horren arabera, baikortasunean, gure kosmobisioa zabaldu,

Ikusi egin beharko da, errealitate sozial eta teknologiko berrien testuinguruan, gaurko belaunaldia aurrekoa bezain emankorra den eta legatua aurrera eramateko gai den edota horretarako interesik duen.

Soziolinguistikaren alorrean neurri berezikoa da Mikel Zalbide eta bere iritziak kontu handiz eta kritikoki hartzeko modukoak dira.

ikasitako, irentsitako berritasunen arabera gure ikuspuntua zabalduz. Ondoren, aberastasun berri hori kontuan harturik, ekintzetara pasatzea da hurrengo pausoa, edo dagoeneko abiatuta ditugun ekintzak berritasun horien arabera moldatzea edota, are, eraldatzea, beharrezkoa balitz. Gure ezagutza teoriko-praktikoarekin bat ez datorrena, aldiz, alde batera utzi beharko dugu, baina beti ere zabaltasunez eta ondo aztertu ondoren irakurritakoa edo entzundakoa. Baikortasunez lan egin behar dugu, euskaltzale guztion helburua bera baita: euskara zabaltzea eta euskaldunei euskaraz bizitzeko aukera ematea, lasaitasunean eta poztasun positiboan.

Mikel Zalbideren artikuluak eta ikuspuntu-azalpenak, niretzat, soziolinguista izanik ikasketaz eta ofizioz, oso interesgarriak izaten dira beti eta zerbait ulertzen ez badut edo zalantzarik badut nire burua, nire kosmobisioa, zabaltzen saiatzen naiz, zer esaten duen eta zergatik esaten duen ulertzeko. Zalantza sortzen didaten puntuak ulertzeko beste enfoke bat erabiltzen saiatzen naiz: errealitatea beste ikuspuntu batetik begiratzeko. Errealitateari buruz dudak ikuspuntua, modu horretan zabalago bihurtzen da, osoago, eta askotan Mikel Zalbideren ikuspuntua berrakatu edo behintzat ulertzen bukatzen dut, baina ez beti noski. Artikulu honen aurreneko paragrafoan deskribatzen nuen belaunaldikoa da Mikel Zalbide. Belaunaldikoa diot, ez baita bakarra, beste batzuk ere hor daude. Dena den soziolinguistikaren alorrean neurri berezikoa da Mikel Zalbide eta bere iritziak kontu handiz eta kritikoki, lehen deskribatu dudana bezala, hartzeko modukoak dira. Estandarizazioaren eta normalizazioaren, hizkuntza-plangintzaren eta estatus-plangintzaren hainbat alor ezagutu (eta ezagutzen) ditu: euskara batuaren sorrera eta bilakaera barnetik ezagutzen ditu, euskararen estatus plangintza ere ofizioz ezagutu izan du urte askoan, afizioz ere lan anitz egin du eta egiten du euskararentzat eta euskarari buruz. Ofizioz eta afizioz euskaltzale da Mikel Zalbide, horrezaz gainera soziolinguistikan oso prestatua: soziolinguistikaren alorreko autore, kontzeptu, arau eta paradigma klasikoak, ezagunak eta ez hain ezagunak, barrutik ezagutzen ditu. Ezagutza teoriko eta praktiko horrek euskararen egoera soziolinguistikoari buruzko ikuspuntu zabala ematen dio. Artikulu honetan aspaldidanik giltzarri eta lehentasunezko iruditzen zaigun arnasguneei buruz hitz egiten du Zalbidek.

Artikulu ona iruditu zaigu: argia, didaktikoa eta, gurean bereziki funtsezkoa dena: praktikoa. Soziolinguistikaren ikuspegitik bat dator, gainera, bertako hainbat puntutan: aspaldidanik pentsatzen dudana berresten da hor, funtsean. Ez naiz adostasun-puntu horiek banan-banan aipatzen hasiko. Besterik egingo dut artikulu honetan: hasteko, eta

labur, artikuluari buruzko balorazio orokorra egingo dut: zenbait iritzi orokor azalduko dut batetik, eta testuko zenbait pasartetako azalpenaz dudaz ikuspuntua adierazten saiatuko naiz bestetik. Ondoren, eta luzeago, arnasguneen eta euskararen etorkizunerako bereziki kritikoak eta garrantzitsuak iruditzen zaizkidan hainbat puntu aztertuko ditut, beti ere arnasguneei buruz ari izanik.

2. ARNASGUNEEN IRAUPENA, PLANGINTZA ARRAKASTATSUAREN SEINALE?

Artikuluaren hasieran arnasguneei buruz egiten den aurkezpena eta deskripzioa argia da. Ama-hizkuntzaren belaunez belauneko transmisioaren eta eguneroko mintzajardun arruntaren artean dagoen lotura estua oso ondo azaltzen da bertan, besteren artean.

Arnasgune motak (arnasguneen azpi-continuuma) deskribatzeko laugarren orrialdetik aurrera egiten den sailkapena ere egokia da. Aritu batzuek dioten bezain arrakastatsua baldin bada hizkuntza-plangintza, hirugarren azpimultzo bat gehitu beharko litzaieke artikuluko bi arnasgune motei (beteei eta erasanei): indarberritzen edo berrosatzen ari diren arnasguneen azpimultzoa. Hots: une batez arnasgune izateari utzi zioten (edota historia ezagunean arnasgune izan ez diren) ingurumenak arnasgune izateko bidean jartzea, hartarako trinkotze-lana eraginez. Halako adibiderik gaurkoz ez dagoela iruditzen zait, baina hori litzateke seinalerik argiena eta ezin ukatuzkoa ikusteko hizkuntza-plangintza arrakastatsua izaten ari dela.

Gure artean gertatzen ari denaz egiten den diagnostia ere baliagarria da ene ustez, testu osoa bezala. Puntuz puntu lantzen dira gaiak, eta eman beharreko azalpenak ere hurrenez hurren eskaintzen. Atal horretan ez da teoria hutsaz hitz egiten: “hemen eta orain” zer gertatzen ari den, eta zergatik, azaltzen da bertan. Osasun-egoerak okerrera egin ez dezan oraingo joera batzuk zergatik aldatu behar diren, eta nola, adierazten da, bide batez. Arnasguneen deskribapena eta sailkapena, gaur egun dituzten erronka nagusiak, zer egin behar den etab., oso modu praktikoan aurkezten da.

3. BELAUNEZ BELAUNeko TRANSMISIOA INKESTETAN ETA ARNASGUNEETAN IKUSPUNTU KUALITATIBOTIK

9. orrialdearen laugarren puntuan (eta testuan oro har) zera esaten da: belaunez belauneko transmisioari ez zaiola bere osoan eusten ari. Honi

Aritu batzuek dioten bezain arrakastatsua baldin bada hizkuntza-plangintza, hirugarren azpimultzo bat gehitu beharko litzaieke artikuluko bi arnasgune motei (beteei eta erasanei): indarberritzen edo berrosatzen ari diren arnasguneen azpimultzoa.

Arnasguneen sailkapena egitean, ingurumen bat arnasgune den ala ez finkatzeko orduan elementu interesgarrienetako bat honako hau izaten da sarri: etxetik erdaldun diren umeak herri-giroan, beste umeekin duten interakzioen ondorioz, euskaldundu egin diren ala ez.

buruz zera esango du, agian, hainbatek: inkestek kontrakoa diotela: euskaldun gehienek (ia guztiek) transmititzen dietela euskara beren seme-alabei. Funtsezko puntua da hori. Funtsezkoa da eta, oro har, bat nator artikuluak azpimarratzen duen ikuspegiarekin: maila kualitatiboan (eta arnasguneez jarduterakoan maila kualitatiboaren garrantzia azpimarratzen ari gara) oraingo transmisioak ez du lehengo trinkotasun-indarririk. Txostenean aipatzen den bezala, etxean sartu da erdara: telebista, sare sozialak, internet etab. hor daude; kalea elebidunduz doan heinean etxeko giroa ere elebiduntzen ari da. Egia da euskara transmititzen dutela euskaldunek, orain ere, etxetik hasita. Etxeko transmisio horrek ez du, ordea, lehengo nagusitasun sendo hura bermatzen. Gaztelaniaz gain txiki-txikitatik ingelesa ere sartzen ari da, bestalde: eskolan oso goiz ari dira ingelesa sartzen, 3-4 urterekin. Horrezaz gainera guraso batzuek ingelesezko klase osagarrietara bidaltzen dituzte seme-alabak. Gero eta lehenago egiten da hori, gainera: ingelesarekiko eskaintza 0 urtetik aurrera hasten da, gaur egun, hainbat kasutan. Ingelesa nahiko ondo dakiten guraso batzuek, are, ingelesez egiten diete seme-alabei. Ez naiz jokabide hori kritikatzeko ari, guztion begien bistakoa den gertakaria azaltzen baizik. Ondorioa argia da: euskararen erabateko nagusitasuna indargabetzen ari da adin-tarte horietan, are gunerik euskaldunenetan, gaztelaniaren presentzia indartuz.

Arnasguneen sailkapena egitean, ingurumen bat arnasgune den ala ez finkatzeko orduan elementu interesgarrienetako bat honako hau izaten da sarri: etxetik erdaldun diren umeak herri-giroan, beste umeekin duten interakzioen ondorioz, euskaldundu egin diren ala ez. Ez naiz maila formaleko euskalduntzeaz ari, eguneroko jardunean bizi eta indartu ohi denaz baizik. Herrian, gazteen artean nagusi den euskal-giroan, integratzeko lain euskara ikasten duten ala ez. Elementu hori gehituko nioke Mikel Zalbideren sailkapenari.

4. GIZARTE EREDU BERRIA

I Mikel Zalbidek aipatzen dituen erronkei dagokienez, gizarte-ereduaren bilakaera bat behar dela azpimarratzen da. Maila soziokulturalari dagokionez, txostenean aipatzen den moduan *Gemeinschaft*-elkartea eta *Gesellschaft*-gizartea uztartu egin beharko dira: gizarte-eredu berri bat osatu beharko da, ez XIX. mendeko gizartearen eredura itzuli. Arnasguneetako biztanleriak, ez bestek, erabaki behar du zer nahi duen. Antzinako ereduak ez zaizkio, seguruenik, erakargarri gertatuko. Garrantzitsua da, beraz, txostenean eredu-berritzeaz esaten den hori.

Aisialdia eta gertuko komunitatea desmaterializatzen ari dira hein batez: eguneroko solaskideak eta harreman-sareak; eta ez dira lehen bezain gertukoak eta trinkoak (hala dira kontuak, bereziki, adin batetik aurrera: haurren, eragin hori ez da, itxuraz, hain handia, telebistarena, ordea, bai). Jendea, gero eta gehiago, bakarrik bizi da bere telefono mugikorraz, pantailaren beste aldean dagoenari so edo pantailan dagoen informazioarekin, facebook-ekin etab. interaktuatuz. Kalean dabilenean ere, lagunekin koadrilan edota, are, bikotekidearekin tabernan dagoelarik, bere telefonoari begira ikusten dugu, maiz, jendea. Ustez eta asmoz askatasunaren bila gabiltzalarik (“nahi dudan jendearekin nago nonahi eta noiznahi, nahi dudan informazio jasotzen dut uneoro” etab.) esklabo bihurtu gara¹. Ez gara gai hemen eta orain egoteko, aurrez aurreko solaskideekin harreman bizi-bero-piperdunez jarduteko. Eragin handia du (edo izan dezake) berrikuntza horrek arnaguneetan: (erdarazko) kanpoko-urrutiko informazio birtual hori arnagunearen muin-muinean sar liteke; “kanpoko mundu” horrek bertako errealitate fisikoak baino garrantzi eta presentzia handiagoa eskura lezake, zenbaitetan behintzat. Nabarmen ahuldu eta, azkenean, desegin egin dezake horrek gertuko komunitatearen trinkotasuna. Edo alderantziz: sare horiek erabiltzea aukera bat izan daiteke komunitatea trinkotzeko, baita arnagunetik kanpora dagoenean ere biztanleria, horretarako aldiz lan handia egin behar da eta euskararen presentziak, arnagunean eta egunerokoan, oso altua izan behar du. Neurri batean arnagunean euskara erabiltzea arau soziolinguistikoa bada lortu beharko litzateke arnaguneko biztanleria gizarte-sareetan, haien artean, sare horiek euskaraz erabiltzeko. Eskaintza eta eskaintzaren erakargarritasuna, aldiz, beste hizkuntzetan dago gehien bat.

21. orrialdean zera dio Mikel Zalbidek: “jendearen eguneroko arazoak konpontzea” hartu behar du bide batezko euskalgintzak xede. Hau erantsiko nioke nik, esaldi horri: azken urteotan zorientasunari buruz argitaratzen ari diren ikerketak ere kontuan hartzea komeni da, eta hor aukera bat dugu. Izan ere, gizartearen egonezin nabarmena dago, ikus adibidez menpekotasunen bilakaera, tartean mugikorrena. Normalean ihes egiteko estrategiak dira menpekotasun horiek guztiak. Euskarak plus bat izan behar duela aipatzen da sarri, eta hor, berriz diot, aukera bat dugu. Nork bere burua bere inguruan egoki uztartzeko lagungarri gerta liteke euskara. Arnaguneetatik kanpora garrantzitsua da hori; arnaguneen bilakaera soziokulturalaren oinarrietako bat ere izan liteke, gainera. Arnagunean zorientsu(ago) bizi baldin bada jendea, errazago eutsiko dio arnaguneari eta errazago geldituko da bertan; arnagunean

**Nork bere burua
bere inguruan
egoki uztartzeko
lagungarri gerta
liteke euskara.
Arnaguneetatik
kanpora
garrantzitsua da
hori;
arnaguneen
bilakaera
soziokulturalaren
oinarrietako bat
ere izan liteke.**

**Osaera
soziokultural
berriak (eta, oro
har, gaur egungo
bizimoduak)
gazteak
arnasguneetatik
ateratzea
eskatuko
(dagoeneko
eskatzen) du
maiz.
Arnasgunetik
kanpora
(unibertsitateak
dauden hirietan,
campusean
bertan etab.)
babes-leku
euskaldunak
behar dira.**

bizi izatea erakargarriago izango da². Zoriontasunaren gai hori asko zabalzen ari da gizarte mailan, unibertsitatean (berariazko ikasketak sortzen ari dira horren gainean) eta maila politikoan (UAEn “minister for happiness” postua sortu zen 2016an -Aljazeera 2016). Hori esanda, beste hau ere erantsi behar dut: txostenean Mikel Zalbidek aipatzen dituen erronka demolinguistikoa eta sozioekonomikoa are funtsezkoago dira agian. Umerik gabe ez dago etorkizunik eta arnasgunean gelditzeko bitarteko materialik (lanik etab.) ez baldin badago alferrik dira gainerakoak.

Osaera soziokultural berriak (eta, oro har, gaur egungo bizimoduak) gazteak arnasguneetatik ateratzea eskatuko (dagoeneko eskatzen) du maiz. Arnasgunetik kanpora (unibertsitateak dauden hirietan, campusean bertan etab.) babes-leku euskaldunak behar dira (kafe-antzokia bezalakoak, etab.) horregatik: osaera soziokultural berri honi egokituko zaizkion babes-lekuak. Arnasguneetako gazte horiek erakartzeko balio izan behar dute, alde batetik, arnasguneaz kanpotik datozen gazteak erakartzeko gai izan behar dute, bestetik, azken horiek aukera izan dezaten haien euskalduntze-prozesua osatzeko. Artikuluaren bukaerako esaldian Mikel Zalbidek zera aipatzen du: “gainerako saioak lagungarri izan daitezke”. Ez hori bakarrik, kanpoan eraginez arnasgunean ere eragiten da, bereziki gaur egun, euskaldun guztiak elebidun direlarik eta eremu geografikoak gero eta irekiago ditugunez.

5. DEMOGRAFIAREN BILAKAERA: ARNASGUNEEN ERRONKA NAGUSIA? EUSKARAREN ERRONKA NAGUSIA?

I
Itzul gaitzen berriro dagoeneko aipatua dugun erronkara: demografiaren bilakaerara alegia. Hori ote da, erronka soziokulturalaren aurrean, arnasguneen erronka nagusia? Ikusi dugunez maila soziokulturala biziki garrantzitsua iruditzen zaigu. Baina arnasguneak, are babesgune euskaldunak, husten badira zer? Euskaldunen dentsitatea Euskal Herrian gosalduz badoa nola eutsi gizarte-eredu berri horri edota euskarari?

Arnasguneei dagokienez Mikel Zalbidek aipatzen dituen mehatxuen artean bat iruditzen zaigu funtsezkoa, atzera-bueltarik ez duelako eta historian zehar hizkuntzak desagertzeko arrazoi indartsuenetarikoa izan delako: hiztun-herria desagertzea. Epe ertain-motzetan politika ekonomikoak aldatzerik badago; jaiotze-tasak aldatzeko politikak, aldiz, epe luzean aurreikusi behar dira eta atzera-bueltarik ez dute. Ez gaude, noski, historiaren garai ilunenetan gertatu diren genozidio kasuen aurrean. Biztanleriaren bilakaerari egiten diogu erreferentzia, besterik

gabe. Azken urteetan jaso diren datu demografikoak kontutan harturik, etorkizunean arnaguneak arrisku bizian izango direla argi dirudi: jaiotze tasak ez badu ziurtatzen biztanleriaren berriztatzea arnaguneetan, hustu eta desagertu egingo dira. Zona horietan dagoen biztanleriaren zer-nolakoa aldatu egingo da, gutxienez.

Arnaguneetan egia da hori, eta arnaguneak ez diren guneetan ere bai. Izan ere, EAEko jaiotze tasa oso baxua da. Merezi du gai honetan pixka bat luzatzea. EAEn emakume bakoitzak 2,8 seme-alaba bazuen 1975ean, batez beste, 90ko hamarkadan 0,9ra jaitzi zen batez bestekoa, eta 1,36ra pasa da 2015ean (EUSTAT, 2017: 6). Beste modu batera esanda: gaur egungo jaiotze-tasa ez da biztanleria berriztatzeke adinakoa. Umeak gero eta beranduago izaten ari dira eta horrek mugatzen du ume bi edo gehiago edukitzeko aukera, horretarako gogoia dagoenean ere. Jaiotze-tasa 19,1 izatetik 1975ean, 7,8ra izatera pasa da 2017an (EUSTAT, 2018/07/06). Europako eta munduko baxuenetakoa da, Europa Batasuneko batez bestekoa 10ean dago (EUSTAT, 2017/08/30).

Biztanleriaren bilakaerari dagokionez kontuan hartu behar da, horrezaz gainera, biztanleriaren % 10,5 Espainiaz kanpokoa dela (EUSTAT, 2014) eta populazio horren jaiotze-tasa bertokoena baino altuagoa dela. 2016an gertatu ziren jaiotzen % 21,4-k amak Espainiatik kanpoko jatorria zuen (EUSTAT, 2018).

Etorkizunari dagokionez, EUSTATEk biztanleriaren bilakaerari buruz sortutako etorkizuneko proiektzioetan migrazioen saldo positiboan datza EAEko biztanleriaren hazkundea, hazkunde naturala (bertokoei dagokiena) negatiboa izango delarik³ (EUSTAT, 2017: 22).

Hemen muturreko kasuak baino ez ditugu aipatu⁴. Berez, 2016an jaio diren 18.240 haurretatik zenbatek zuten gutxienez guraso bat euskaldun, eta horietatik zenbat ziren arnagune batekoak jakitea interesgarria litzateke. Hipotesi bat egin daiteke, hala ere, oker egiteko arrisku handiegirik gabe: kopuru hori ez da nahikoa, urrundik ere, arnaguneetako biztanleriaren berriztatzea ziurtatzeko. Gai honen inguruko politika bat beharko litzateke eta arnaguneei dagokienez egokitzapen batzuk egin beharko liriateke demografiaren arazoari aurre egiteko: jaiotze-tasa, emigrazio/immigrazio gaiak, lan-aukerak etab. sakon eta xehe aztertu behar dira, eta horien plangintza egin.

Xede dugun biztanlerian eraginkorra izango den politika demografikoa zehaztea ez da erraza. Hainbat faktore kontuan hartu behar dira, kontrako efekturik ez sortzeko. Luze litzateke hemen gutxieneko azalpena

Azken urteetan jaso diren datu demografikoak kontutan harturik, etorkizunean arnaguneak arrisku bizian izango direla argi dirudi: jaiotze tasak ez badu ziurtatzen biztanleriaren berriztatzea arnaguneetan, hustu eta desagertu egingo dira.

**Arnasguneetan
ondoriorik sor
ditzakete
eguneroko
bizimoduan eta
ohituretan.
Bereziki urtero
udatiar berdinar
etortzen badira,
bizigiroan
integratuz joaten
dira udatiar
horiek eta
bizigiro hori
aldatu egiten
dute.**

ematea. Dena den, garai batean beste alor batzuetan modan izan zen diskriminazio positiboaren bidetik jo beharko litzateke, seguruenik. Hori egin ezean politika demografikoak xede duen biztanlerian baino beste biztanleri mota batzuetan izango du ondoriorik, euskararen arazoa areagotuz zenbait kasutan⁵.

Demografiaren gaiarekin lotuta, udatiarren gaia ere hor dugu. Arnasguneetan ondoriorik sor ditzakete eguneroko bizimoduan eta ohituretan. Bereziki urtero udatiar berdinar etortzen badira, bizigiroan integratuz joaten dira udatiar horiek eta bizigiro hori aldatu egiten dute. EHko eskaintza erakargarria da, eta turismoaren datuek hala diote: gero eta atzerritar gehiago etortzen da EHra, oporrak igarotzera⁶.

6. ARNASGUNEA: HIZKUNTZA-PLANGINTZA EGITEKO ARRAZOI ETA JUSTIFIKAZIO NAGUSIA?

Hasieran Mikel Zalbidek aipatzen duen moduan, arnasguneak funtsezkoak dira. Hainbat txostenetan adierazi izan dudana bezala, horiek dira hizkuntza-plangintza egiteko arrazoi edo justifikazio nagusia. Biztanleriaren zati batekiko errespetuan oinarritzen da hizkuntza-plangintza: pertsona batzuk euskaldun gara gure artean, eta gurekiko errespetuz (are: gure mesedetan) egiten da hizkuntza-plangintza hori⁷. Bere hizkuntza errespetatua izateko eskubidea du gizatalde orok bere inguru geografiko-historikoan behintzat, kasu honetan euskaldun-jendeak. Han-hemen sakabanaturik bada ere, arnasguneetan dago gizatalde hori bizien. Beste ingurumenetan dagoena oso kolokan dago: erdal elebiduna izaten da maiz, eta belaunez belauneko transmisioa ez dago leku horietan, maiz asko, segurtatua; ez bere osoan behintzat. Belaunaldi batetik hurrengora galdu egin liteke hizkuntzaren naturaltasuna eta osotasuna. Hizkuntza-plangintzaren justifikazio nagusietarikoa hau dugu: euskaldun-jendea (eguneroko bizi-giro arruntean erabat edo nagusiki euskaraz bizi den hiztun-sail ohargarria) egon badago gure artean, eta errespetua zor zaio errealitate horri. Errealitate hori gabe, aski bestelakoa izango litzateke hizkuntza-plangintzaren justifikazioa. Eguneroko jardun arruntean (etxean eta kalean, auzoan eta gizarte-giro zabalean) nagusiki euskaraz bizi diren hiztun horiek arnasguneetako euskaldunak dira, hein handi batean. Euskaldun guztiek euskaraz bezainbat edo euskaraz baino maizago erdaraz egingo balute eguneroko jarduera arruntean, eta erdaraz baino okerrago jakingo balute euskaraz, justifikazio ahula izango luke euskararen aldeko plangintza orok⁸. Euskalduna erdal-elebidun baldin bada, zein da “bere” hizkuntza? Arrazoi ideologikoetara (pseudo

historiko-nazionala, adibidez, gure artean maiz egiten den moduan⁹), ez errealitate objektibora, jo behar izaten da horrelakoetan euskararen aldeko plangintza justifikatzeko.

7. ERAGINKORTASUNA: OINORDETUTAKO EUSKARA ETA BERRESKURATUTAKO EUSKARA

Are gehiago: etekin hutsaren aldetik begiratuta ere, funtsezkoa da osasun-maila oneko eremuetan zentratzea. Bi indar soziolinguistiko nagusik dihardute Euskal Herrian, euskara indarberritzeari dagokionez, elkarren ondoan: alde batetik oinordetutako euskararen indarra, neurri handi batez orain ere arnaseguneetan bizirik dagoena; bestetik berreskuratutako (berriz aurkitutako) euskararen indarra. Terminologia hori Lafont okzitaniarrari mailegatuta dago: *occitan hérité* eta *occitan retrouvé* aipatzen ditu berak, Okzitaniako hizkuntzaren bilakaeraz ari delarik (Lafont 1997). Historiaren (historia soziolinguistikoaren) inertzia dugu bataren oinarri; hizkuntza-plangintzaren ondorioz lortuz doazen emaitza baikorrak ditugu bestearen oihartzun. Historiaren inertzia hori, jakina, alde aurreko glotopolitika baten (lehendikako plangintza-saio soziolinguistiko jakinen) ondorio ere izan ohi da sarri.

Oso indar diferenteak dira biak, esanahi soziolinguistiko desberdinak dituzte eta azken hamarkada hauetako emaitza demolinguistikoak irakurtzerakoan ez dira nahastu behar. Oinordetutako euskara belaunez belaun transmititu ohi da. Berriz aurkitutako hizkuntza, aldiz, besterik da erabat: familia batean euskararen transmisioan eten izan delarik eta gero, plangintzaren bidez, belaunaldi gazteenek berriz eskuratu dutenean “haien hizkuntza” (Lafont-en terminologian) gertatzen da. Immigranteen kasuan eta historikoki erdaldun izan diren familietan, aldiz, hiztunek ikasi egin dute euskara, besterik gabe. Azken multzo hori termino ideologikoetara eramaten bada, autore batzuek egiten duten moduan, “berriz aurkitutako” multzoan sar daitezke¹⁰. Ere mu geografiko jakinekin identifikatu izan ohi dira bi fenomeno horiek Euskal Herrian.

Une historikoaren arabera bi indarrak norabide berekoak izan dira, edota elkarren kontra jardun izan dute. Garai historiko jakin batzuetan, euskararen kontrako hizkuntza-plangintza egin izan da, berariaz eta ondo jakinaren gainean edo bide batez, albo-emari gisa. Mintzajardunaren inertziak euskararen alde egin izan du, aldiz, oro har. Beste une historiko batzuetan alderantziz gertatu izan da: oinordetutako euskararen bilakaera ezkorra izan da eta plangintza, aldiz, euskararen aldekoa. Askotan, indar biak kontra izan ditu euskarak. Datu horiek kontuan

Oinordetutako euskara belaunez belaun transmititu ohi da. Berriz aurkitutako hizkuntza, aldiz, besterik da erabat: familia batean euskararen transmisioan eten izan delarik eta gero, plangintzaren bidez, belaunaldi gazteenek berriz eskuratu dutenean “haien hizkuntza” gertatzen da. Immigranteen kasuan eta historikoki erdaldun izan diren familietan, aldiz, hiztunek ikasi egin dute euskara, besterik gabe.

***Euskarak
arnasguneetan,
bere eremu
geografiko eta
soziofuntzional
trinkoenetan,
atzera egitea
gauza larria da,
nahiz eta
(aspaldidanik
edo azken
mende-erditik
hona) bere-
berek ez dituen
ingurumenetan
jakite-kontuan
ezin ukatuzko
irabaziak
eskuratu dituen.***

harturik, eta denborazko eta geografiazko aldagaiak gogoan izanik, argi dago batetik Lastur edo Ea ez direla Tuter a edo Portugalete, ez orain eta ez une historiko zaharagoetan; bistan da, bestetik, 1940ko hizkuntza-politika eta 1985ekoa ez direla gauza bera izan.

Hizkuntzaren osasuna neurtzeko orduan bi indar horiek nahasteak ondorio okerrak ateratzera eraman gaitzake. Oso esanahi diferentea du euskararen gaitasuna igotzeak Euskal Herrian, oinordetutako euskarari esker, edota igoera berreskuratutako euskarari esker gertatzea. Euskararen etorkizuna argiagoa eta baikorragoa da bera nagusi den eremu geografiko eta soziofuntzionaletan euskara transmititzen, ikasten eta erabiltzen denean, batez ere arnasguneetan indartzen denean. Portugaleteko gazte batek eskolan euskara (pixka bat) ikasten duenean euskararen egoerak hobera egiten du zerbait, baina irabazi horrek ez du neurri bereko garrantzirik.

Aipatutako bi kasuok baikorrak dira. Beste kasu batzuetan aldiz, datu demografikoak aztertzerakoan indar batek ezkutatu egiten du bestea; horrek dakar, hain zuzen, ondorio okerrak ateratzeko arriskua. Demagun, batetik, azken hamar urtean Barakaldon, Portugaleten eta Sestaon 30.000 gaztek euskara ikasi duela hein batez, ikasgelatik kanpora oso oso bakan erabiliz halere. Demagun, bestetik, orain puntura arte arnagune izandako, edota orain bertan arnagune den, zenbait ingurumenetan (Bermeon, Ean, Lekeition, Ondarroan eta Markinan adibidez) 1.000 gaztek euskaraz egiteari uzten diola, eguneroko mintzajardun arruntean (etxean eta auzoan, kalean eta herri-giro zabalean ez zaielako transmititzen ari edo ez dutelako erabiltzen), aldi berean. Kuantitatiboki, aski egoera baikorra izango genuke begien aurrean: 29.000 pertsona “irabazi” ditu euskarak. Egoera soziolinguistikoaren azterketa objektiboagoa eginez, halere, laster konturatuko gara eremurik euskaldunetan, are arnaguneetan, euskararen erabilerak hainbateko gainbehera izatea oso gauza larria dela. Euskarak arnaguneetan, bere eremu geografiko eta soziofuntzional trinkoenetan, atzera egitea gauza larria da, nahiz eta (aspaldidanik edo azken mende-erditik hona) bere-berek ez dituen ingurumenetan jakite-kontuan ezin ukatuzko irabaziak eskuratu dituen. Bistan da zergatik: “irabazi” horiek ez dute oro har behar adinako ondorio praktikoko-operatibo baikorrik, arnaguneetan aldi berean galdutakoa berdintzeko. Horrek ez du esan nahi, beste eremu horietan euskara indarberitzen saiatu behar ez denik. Euskararen erabilera arnaguneetan babesteko eta indartzeko ere hortik kanpoko hainbat eremutan indartu eta ziurtatu beharra dago, ezinbestean, bere presentzia:

jarreretan eragiteko, batetik, eta euskarak balore praktikoa eta erantsia izateko, bestetik. Horretarako bakarrik ez: gune horietatik kanpora bizi dira euskaldun gehien eta hori ezinbestean kontuan hartu behar da.

Oinordetutako euskararen eguneroko jarduera arruntak (eta bere eremuak: arnaguneak, hein handi batean) gainbehera jarraitu izan du azken urteotan, azken bi mendeen inertzia historikoari jarraipena emanez. Alderantziz, berreskuratutako euskarak iguera nabarmena izan du 1980tik aurrera. Gaitasun kontuetan zentratutako datu demolinguistikoen argitan euskara ondo zihoala ematen zuen, izan ere kuantitatiboki ikusgarriagoak izan ziren berreskuratutako euskararen lorpenak. Oinordetutako euskararen gainbeheraren jarraipena ezkutuan gelditzen zen, kuantitatiboki neurtzeko zailagoa izanik. Hala ere, kualitatiboki esanguratsua zen Lazkaoko 5.000 biztanleetatik 100en batek euskara erabiltzeari uztea, Barakaldoko 100.000 biztanleetatik 1.000k euskara (zertxobait) ikastea baino. Zentzu horretan aipatzen zuen Mikel Zalbidek, 2008an, “ura bodegatik ari zaigu sartzen”. Datu demolinguistikoak kontu handiz irakurri behar dira, bestela autokonplazentzia hutsean amaitzeko arriskua dago, hondoratzen ari garela konturatu ere gabe. Kontura gaitzen azkenik, horrezaz gainera, irabaziak eta galerak eremu soziofuntzional diferenteetan gertatzen ari direla: irabaziak eremu soziofuntzional jasoenetan eta galerak, aldiz, euskarak mende askotan bere-bereak izandako eremu soziofuntzional gertuenekoetan. Diglosiaren egoera eraldatu egin da, diglosia terminoa modu akademikoan ulertuta eta EHko/katalanisten moduan ulertuta. Hori ere aztertzeko eta ausnartzeko gaia da¹¹.

8. GIZARTE-ARAUAK: KONTUAN HARTZEKO FUNTZIONAMENDUA

Behin eta berriz zera errepikatzen du egileak bere artikuluan: arnagunean, gizarte-arauak euskaraz egitea eskatzen du. Funtsezko puntua da hori ere. Bere funtzionamenduari buruzko ohar txiki batzuk egingo ditugu hemen, artikulua ahalik eta praktikoa izateko. Arnagune beteetan euskaraz egiten da, eta kitto. Hori eskatzen du gizarte-arauak. Horrek segurtasuna ematen dio hiztunari: bizitzaren edozein kasutan, gizarte-arauak aurreneko hitza euskaraz egitea eskatzen dio, inori buruko minik eman gabe. Erasana dagoen arnaguneetan, aldiz, gizarte-arauak euskaraz egitea eskatzen du nagusiki, baina erdara sartu da. Modu horretan, hiztunak badaki zenbait kasutan edo zenbait pertsonarekin erdaraz egin beharko duela, arnagunean bertan. Arnagune beteetan zegoen segurtasun handiak segurtasun ezari utzi dio lekua hainbat

Kontura gaitzen azkenik, horrezaz gainera, irabaziak eta galerak eremu soziofuntzional diferenteetan gertatzen ari direla: irabaziak eremu soziofuntzional jasoenetan eta galerak, aldiz, euskarak mende askotan bere-bereak izandako eremu soziofuntzional gertuenekoetan.

**Arnasgune
betean zegoen
segurtasun
handiak
segurtasun ezari
utzi dio lekua
hainbat
egoeratan,
bereziki
ezezagunekin
egiten diren
elkarrizketak
hasterakoan.
Ezezagunarekin
aurreneko hitza
ez bada euskaraz
egiten,
arnasgunea
erasana dagoela
eta gizarte-araua
aldatzeko bidean
dagoela pentsa
daiteke beraz.**

egoeratan, bereziki ezezagunekin egiten diren elkarrizketak hasterakoan. Ezezagunarekin aurreneko hitza ez bada euskaraz egiten, arnasgunea erasana dagoela eta gizarte-araua aldatzeko bidean dagoela pentsa daiteke beraz. Gizarte-arauari dagokionez ondoko banaketa egin daiteke beraz:

- a) arnasgune betea > euskaraz egitea da gizarte-araua> hiztunak segurtasuna du.
- b) arnasgune erasana > euskaraz egitea da araua baina erdara sartu da hainbat kasutan eta ezezagunekin ez dago arau finkorik > segurtasun eza sortzen da hiztunarengan

Gizarte-arau orokorra euskaraz bada ere, ondoko aldagaien arabera erdara bihur daiteke arau:

1. Pertsonaren arabera: “pertsona honekin” beti erdaraz egiten da (nahiz eta beste guztiekin euskaraz egiten dugun)”.
2. Elkarrizketaren gaiaren arabera: “gai honetaz erdaraz egiten dugu” edo “pertsona honekin eta gai honetaz erdaraz egiten dugu”.
3. Tokiaren arabera: normalean euskaraz egiten bada ere, osasungintzako pertsonalarekin osasungintzako eraikinetan erdaraz egiten da, bankuan ere bai etab.
4. Ezezagunarekin: tokiaren, pertsonaren eta gizarte-arauaren arabera euskaraz edo erdaraz egiten da.

Segurtasun eza deserosoa izaten da hiztunarentzat eta, normalean, segurtasun eza ekiditeko estrategiak baliatu izaten ditu hiztunak¹². Dena den, kontuan hartu behar da hiztunak balia dezakeen irtenbiderik errazena erdaraz egitea dela. Erdarak egoeren % 100ean balio baitu (arnasgunean ez, araua euskaraz egitea baita hor) eta euskarak ez. Esperientziak frogatzen duenez, segurtasun ezaren aurrean hiztunak errazena den irtenbidea lehenesten du gehienetan. Hori da, behintzat, aldaketa ikertzen denean (ekintzetan, maila kognitiboan etab.) normalena: erraztasunera jotzea.

Proposatu dugun tipologia sinplifikatu hori¹³ egokia bada, gizarte-araue-tan eragiteko estrategiak sor daitezke¹⁴ eta dagoeneko hainbat egitasmo abiatu da bide honetatik. Hona proposamen batzuk:

- a) Elebidunak diren taldeetan hiztun eraginkorak¹⁵ zehaztu behar dira eta haiekin lan bat egin behar da euskararen erabilera ziurtatzeko.
- b) Orokorrean euskaldunak hiztun eraginkor bihurtu behar dira, aktibazio-planak bultzatuz.
- c) Hiztunak segurtasun eza pairatzen dueneko egoerak gutxitu egin behar dira: ezezagunaren hizkuntza-gaitasuna agirian utziz (“belarri

prest” eta “aho bizi” txapak adibidez), zerbitzu-enpresetan iragarleak jarritz (“Nirekin euskaraz bai” bezalakoak mahai gainean, “Denda honetan euskaraz” etab.). Orokorrean “Nirekin euskaraz bai” bezalakoak, “bai euskarari”, “euskararen txantxangorria”, Euskaraldia, etab. baliagarriak dira.

d) Gizarte-araua aldatzeko (edo indartzeko) ez ezik, hainbat erakunderen politika aldatzeko ere balio dezakete iragarle eta kanpaina horiek. Orokortzen badira, entitate pribatuen estrategiak aldatzeko ere balio dezakete. Entitate finantziario batek pankarta horiek izateak, beste entitateek, bere konpetzentzia alegia, pankarta horiek izatera bultzatuko du, eta noski langile elebidunak izateko bidean jarriko. Garbiago esanik: herri bateko banku guztiek hori egiten badute, batek izan ezik, falta dena hori ere egokituko da. Denda gehiengehienek “hemen euskaraz” badute sarreran, falta diren gutxi batzuk hartara bidean jarriko dira¹⁶.

e) Hiztunak segurtasun-eza pairatzen duenean, euskararen alde izango diren estrategiak sortu behar dira. Ziurtasun-eza ekiditeko hain automatiko eta erraza ez den irtenbidea erraza eta logikoa bihurtu. Tresnak eman horretarako (TELP taillerrak adibide bat izan daiteke).

f) etab.¹⁷

**Hiztunak
segurtasun-eza
pairatzen
duenean,
euskararen alde
izango diren
estrategiak sortu
behar dira.
Ziurtasun-eza
ekiditeko hain
automatiko eta
erraza ez den
irtenbidea erraza
eta logikoa
bihurtu.**

9. BAIKORTASUNEAN BIZI, ERREALITATEARI SO EGINEZ

Errealista izatea, datuak bere finezia eta konplexutasun osoan aztertzea, beharrezko eginbidea dugu guztiok. Errealismoz jokatzeko ez da, zenbaitek hala uste izango badu ere, setakeriaz edo isilpeko beste asmoren batek eraginik ezkor huts izatea. Euskararen gainbehera ez da atzo goizekoa. Aspaldi hasi zen hainbat autore euskara galtzen ari zela esaten. Azken bi mendeotan (XIX. mendean eta XX. mendearen aurreneko hiru laurdenetan) ematu ordez bizkortu egin da euskararen atzerabide hori. Zenbaitetan, inertzia sozio-historikoak berak eragin du gainbehera hori. Ez beti, ordea, eta ez gehienetan ere agian: inertzia sozio-historiko horren osagarri, edota horren aurretik, kontrako politika linguistiko jakinak eragindako atzerakada bizi izan da hemen. XX. mendearen azken laurdenean, euskara indarberritzeko saioak abian jarri zirenean, argi eduki behar zen urrundik zetorren inertziari ez zitzaioela bat-batean bukaera emango. Plangintza berriaren indar positiboa eta lehendikako inertziaren indar ezkorra, hasiera batean behintzat, kontrako faktore izatekoak ziren: berreskuratze-lanen atariko bat, gehienez ere galera

Baikorrek izateko arrazoi argiak ditugu: aurrerapen handiak egin dira zenbait alorretan, euskararen egoera soziolinguistikoari dagokionez. Arnasguneak eta behe-mailako eremu soziofuntzionalak ditugu, gaur egun, erronka nagusi.

moteltzea zekarren jokaera bestea. Gaixotasun askoren kasuan bezala, gainera, gauza bat da sintoma desagerraraztea eta beste bat gaixotasunaren sustraietara jotzea, gaitzaren iturburua errotik ezabatuz. Hori guztia esanik ere azpimarratu behar da baikorra izan behar dugula, errealitatea begi baikorrekin ikusi behar dugula: hori baita gaitzei aurre egiteko osagai indartsuenerarikoa. Medikuek ondo aztertuta dute gaia: askozaz azkarrago eta proportzio altuagoan sendatzen dira gaixo baikorrak. Gure kasuan, gainera, baikorrek izateko arrazoi argiak ditugu: aurrerapen handiak egin dira zenbait alorretan, euskararen egoera soziolinguistikoari dagokionez¹⁸. Arnasguneak eta behe-mailako eremu soziofuntzionalak (L mailakoak) ditugu, gaur egun, erronka nagusi¹⁹.

Aurretik esandakoak laburbilduz, esan dezagun oso argia dela Mikel Zalbidereen artikulu hau: bai arnasguneen garrantziaz jabetzeko da argigarri, bai ingurumen hauek zer-nolako egoeran dauden jakiteko eta bai, azkenik, bide egokienari eusteko zer egin zehazteko. Arnasguneak ez dira ghetto batzuk bihurtu behar; ez da kanpotik erabaki behar bertako biztanleek zer egin behar duten eta zer ez. Asmoa arnasguneetatik bertatik etorri behar da eta instituzioek eta kanpoko eragileek lagundu behar diote bertako biztanleriari bere helburuak lortzen. Horretarako gune horietako biztanleak beren izaeraz eta izaeraren horren garrantziaz jabetzea ezinbestekoa da: haiek osatzen dute arnasgunea, euskararen birika. Aldi berean hori ez da izan behar zama bat haientzat, lasai bizi behar dira, erantzukizun guztia ez da haiena. Arnasguneen kopurua hain mugatua izanik, horrezaz gainera, politika eta jabetze-lan hori gehiago zabaldu behar dela iruditzen zait eta gune euskaldunen arteko loturak eta harremanak bultzatu egin behar direla. Testuinguru sozio-kultural, sozioekonomiko eta tekniko berri honetan iraunkorrak izango diren arnasguneen egitura berria sortzeko ahalegina egin beharko litzateke, beti ere bertoko biztanleria errespetatuz eta berak hala nahi baldin badu. Ez badu nahi zergatik ez duen nahi azertu beharko da: arrazoi praktikoak diren, ideologikoak edo beste arrazoi batzuk. ●

OHARRAK

1. Hementxe adibide batzuk: “ Mas de 256.000 vascos se consideran adictos al móvil y 170.435 no pueden estar más de una hora sin mirarlo” (Europapress); “Un estudio recoge que el 28% de los encuestados vascos se consideran adictos a su teléfono móvil...” (Eitb.eus).
2. Horretarako, dena den, zera jakin behar du: zoriontsu bizi dela arnasgunean; are, kanpoan baino hobeto bizi dela barruan. Horretaz kontziente izan behar du bertoko biztanleak.
3. Migrazioa etorkizuneko gaia izango da eta ikusi beharko da horren kudeaketak zer eragin izango duen arnasguneetan. Hainbat arau eta erabaki hartzen ari dira gaur egun: arnasguneen ikuspuntutik erabaki horiek zer ondorio izango duten aurreikusi beharko

litzateke. Ikus, esate baterako: “El Gobierno Vasco plantea repartir migrantes según fiscalidad, empleo y población” (Diario Vasco 2018).

4. Atzerriko immigrazioa aipatu dugu hemen, eta horren eragina EHko bilakaera demografikoan. Baina jakina denez, Espainiako herritartasuna lortu berri dutenen kasua, EHTik kanpoko immigrazioaren kasua eta EHko biztanleria erdaldunaren kasua ere kontuan hartu behar dira egoera demografikoa eta demolinguistikoa aztertzerakoan. Lehen aipatutako % 21,4 honi, adibidez, orain aipatutakoak gehitu behar zaizkio.

5. Gertatu daitekeena ikusteko ikus, orobat Diario Vasco 2018, 2.

6. Etengabe igotzen ari dira turismoaren datuak, ikus, esate baterako: http://eu.eustat.eus/estadisticas/tema_101/opt_0/tipo_6/temas.html

7. Ondoko izenburua duen artikulua argitaratu da aurten: “‘If they lose their language we lose our history’: Knowledge and Disposition in Maori Language acquisition policy” (Albury, 2018). Bide bereko diskurtsoa da hori, hein batez. Gauza bat izan behar da hor, dena den, gogoan: ‘If they lose their language we lose our history’ dioenak besteren esku uzten du hizkuntza eta hizkuntzaren berreskurapena, “gu” multzoaren zati, osotasunaren azpimultzo, dira “haiek”. Hori ez da, erabat harturik, hemengo hizkuntza-plangintzaren diskurtsoa. Arriskutsua izan liteke, “gu” / “haiek” dikotomia txertatzea gure artean; hausnartzeko moduko gaia litzateke, behintzat.

8. Ondoko artikulua hau datorkit, puntu honi dagokionez, gogora: “Komunikazio-antsietatea euskara bigarren hizkuntza dutenengan” (Cenoz Iragui, Miren Jasone eta Santos, Alaitz, 2017). Antsietatea sortzea ezin da luzera begirako hizkuntza-plangintza sendo baten helburu izan. Hiztun-talde jakin baten errespetuz nolabaiteko antsietatea sortzea, aldiz, agian bai: aurrez aurreko hiztun-talde biek dituzte hor beren galdu-irabaziak.

9. Arrazoi ideologikoa oso garrantzitsua izan daiteke hizkuntzaren berreskuratze-lanean, dena den helduleku ahula da ez badago gutxieneko errealitate soziolinguistikoko bizirik. Azken mendeen, munduan zehar, bi osagarri horiek eduki izan dutenean ere tokiko hizkuntza gehien-gehienek ezin izan dute bilakaera positiborik ezagutu.

10. Helburu nazionala egon badagoenean, zenbait autorek ulertzen du hizkuntza ikasteko nahia asmo nazionalari lotuta dagoela, ezinbestean, eta modu horretan naziotasun helburua duenak, nahiz eta linguistikoki jatorriz kanpokoak izan, balukeela hizkuntzaren gogoia.

11. Ikus, adibidez, Nafarroan aspalditik zenbait alderdik zabaldu duen diskurtsoa. Horren azken irudikapena 2018ko ekainaren 2an izan zen manifestazioa da. Manifestazioaren giroa ikusteko ikus, beste askoren artean, La Sexta 2018.

12. Segurtasun ezaren ondoriorik ezagunena hizkuntzalarien artean hiper-zuzenketa da, seguruenik. Ez dugu, ordea, lekurik gai honetaz luzatzeko.

13. Asko sakondu daiteke, baina ez da hau tokia.

14. Ez gara ari Cambridge-Analiticak eta bere moduko enpresek egiten duten manipulazio-lanaz, baina agian horiek ere aztertzeke moduko bideak dira, nahiz eta etikaz kanpokoak diren, erabat. Bide horiek, dena den, gutxienez ezagutu behar ditugu demokraziaren etorkizuna bermatze aldera. Beste eztabaida bat da hori, ordea.

15. Elkarrizketetan hizkuntza zein izango den gehien baldintzatzen duten hiztunak dira hiztun eraginkorrak. Erdal elebakarra, per se da hiztun eraginkorra. Erdal elebakar hori “belarri prest” bihurtzea ez da lorpen makala.

16. Hiztun-taldeen arteko gatazka badago toki jakin batean, baliteke entitate batzuk molatzeari ez ekitea euskararen aurka dauden bezeroak erakartzeko nahian.

17. Gizarte-arauan eragiteko zerrenda luzea izan daiteke. Hori buruzko gogoeta sakonik egiteko paradarik ez dugu, zori-txarrez, hemen.

18. Estatus-plangintza, eskuratze-plangintza, corpus-plangintza, datu demolinguistikoko orokorrak (makroak direnak), hizkuntza-jarreraren bilakaera, L- mailan oso ezkorra zen inertzia soziohistorikoa moteldu egin da, liburugintza, euskararen presentziak eremu

formal-jasoetan, unibertsitatean etab. asko irabazi du. Oraindik ere alor horietan asko dago egiteko baina 80ko hamarkadatik hona egin dena itzela da. Nekez aurki daiteke beste hizkuntza-komunitate bat modu eta maila honetako aurrerapenik egin duenik epealdi horretan, Europan behintzat. Munduan ere, nahiz eta deskolonizazioaren testuinguru batzuetan zenbait hizkuntzak aurrera-pauso handiak ezagutu izan dituen, ez dira asko. Azken kasu horietan, hala ere, egoera politiko, historiko eta soziala oso diferenteak dira, eta kasu horiek ez dira maiz uste dugun bezain ugariak. Gure antzeko parametroetan zegoen hizkuntza-komunitaterik, hemen adinako bilakaera positiboak izan duenik ez dago. Baikorra izateko arrazoirik badugu, zalantzarik gabe.

19. Maila kualitatiboan aurrerapen handiagoak egitea ere beste erronka bat da, neurri handi batean aipatutako bi alorrei lotuta dago (arnasguneak eta behe-mailako eremu soziofuntzionalak).

BIBLIOGRAFIA

- Albury, Nathan John, 2018, “‘If they lose their language we lose our history’: Knowledge and Disposition in Maori Language acquisition policy” in *Journal of Language, Identity & Education*, 17-2, 69-84 or.
- Aljazeera 2016: <https://www.aljazeera.com/news/2016/02/dubai-ruler-create-minister-happiness-post-160208200333235.html>
- Cenoz Iragui, Miren Jasone eta Santos, Alaitz, 2017, “Komunikazio-antsietatea euskara bigarren hizkuntza dutenengan” in *Fontes linguae vasconum: Studia et documenta*, 124. zbk, 369-387 or.
- Chico, Amaia, 2018, “El 30% de adjudicaciones de VPO en alquiler son a extranjeros por su bajo nivel de ingresos” in *Diario Vasco*, <https://www.diariovasco.com/sociedad/vpo-extranjeros-gipuzkoa-paisvasco-20180716001132-ntvo.html>
- Diario Vasco, 2018, <https://www.diariovasco.com/sociedad/gobierno-vasco-plantea-20180919121331-nt.html>
- Diario Vasco 2018, 2, <https://www.diariovasco.com/sociedad/vpo-extranjeros-gipuzkoa-paisvasco-20180716001132-ntvo.html>
- EITB.eus: <https://www.eitb.eus/es/noticias/tecnologia/detalle/4283360/adicion-al-telefono-movil-vascos-son-mayores-usuarios/>
- Europapress: <http://www.europapress.es/euskadi/noticia-mas-256000-vascos-consideran-adictos-movil-170435-aseguran-no-pueden-estar-mas-hora-mirarlo-20180830111956.html>
- EUSTAT, *Atzerritar jatorriko biztanleak Euskal AEn erroldatze-egoeraren eta jatorrizko eremu geografikaren arabera (%)*. 2014
- EUSTAT, 2017, *Biztanleriaren proiektzioak 2031 Eraitzen azterketa*.
- EUSTAT, 2017/08/30 prentsa-oharra, “Euskal EAeko jaiotza-tasa 28.EBko batez bestekoaren oso azpitik da”
- EUSTAT, 2018, *Nacimientos de madre residente en la C.A. de Euskadi por meses según territorio histórico y nacionalidad de la madre. Diciembre 2017*.
- EUSTAT, 2018/07/06, *Euskal AEko jaiotzen Estatistika*.

- Lafont, Robert, 1997, *Quarante ans de sociolinguistique à la périphérie*, Paris: L'harmattan.
- La Sexta, 2018, https://www.lasexta.com/noticias/nacional/manifestacion-en-pamplona-en-contra-de-la-politica-linguistica-del-gobierno-de-navarra_201806025b12ed280cf2ab5edc8bf9fa.html
- Zalbide, Mikel, 2008, "Ura bodegatik ari zaigu sartzen", Ulibarri programak antolatutako *Eskola Hitzun Bila XII*. jardunaldietan emandako hitzaldia.